

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Γιώργος Ν. Μαγούλιος, Καθηγητής
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Περιεχόμενα:

- τα Βαλκάνια ως γεωπολιτικός και οικονομικός χώρος στην ιστορική εξέλιξή τους,
- οι σύγχρονες τάσεις διαμόρφωσης του βαλκανικού χώρου,
- τα Βαλκάνια στο νέο οικονομικό περιβάλλον μετά το 1989, η πορεία τους από τη σχεδιασμένη οικονομία στην οικονομία της αγοράς,
- η διαβαλκανική οικονομική συνεργασία,
- η συνεργασία της Ελλάδας με τις βαλκανικές χώρες,
- η ευρωπαϊκή προοπτική των βαλκανικών χωρών και
- το Σύμφωνο Σταθερότητας της Ν.Α. Ευρώπης.

Λέξεις κλειδιά: Βαλκάνια, μετάβαση, Ελλάδα, Ευρώπη.

Σκοπός: Η ερμηνεία των εξελίξεων στα Βαλκάνια μέσα από την ιστορική τους διαδρομή, η γνώση του σύγχρονου οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος και η δυνατότητα υποστήριξης πρωτοβουλιών επιχειρήσεων και φορέων στην περιοχή.

7.1 Τα Βαλκάνια ως γεωπολιτικός και οικονομικός χώρος

- Στη διαμόρφωση της **γεωπολιτικής φυσιογνωμίας** της βαλκανικής χερσονήσου επέδρασαν σημαντικά, η γεωγραφική θέση της ανάμεσα σε τρεις Ηπείρους, αποτελεί μια περιοχή «**σύνδεσμο**» παρά ένα «**εμπόδιο**» στην επικοινωνία του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου.
- Η κεντρική θέση της χερσονήσου εξηγεί γιατί αυτή υπήρξε παραδοσιακά μια γέφυρα ή ένα πεδίο αναμέτρησης αυτοκρατοριών και πολιτισμών.
- Στην περίοδο του **ψυχρού πολέμου** (1945-1990), η αποφασιστική αλλαγή που καθόρισε το νέο διεθνή χαρακτήρα της περιοχής, υπήρξε ο **χωρισμός** των Βαλκανίων σε δύο διαφορετικά κοινωνικοπολιτικά συστήματα και σε δύο συνασπισμούς.
- **Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου** δύο είναι τα κύρια **χαρακτηριστικά** της νέας βαλκανικής πραγματικότητας. Η Βαλκανική καθίσταται και πάλι ένας **ενιαίος οικονομικός χώρος**, ενώ παράλληλα εμφανίζεται μια έντονη **περιφερειακή αστάθεια**. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνθέτουν τους κινδύνους αλλά και τις δυνατότητες της νέας κατάστασης.

7.2 Σύγχρονες τάσεις διαμόρφωσης του βαλκανικού χώρου

- Μετά την **κατάρρευση** του συστήματος της σχεδιασμένης οικονομίας, τα κράτη και οι κοινωνικές ομάδες επιδιώκουν να συγκροτήσουν νέες δομές και θεσμούς, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης.
- Στον ευρύτερο χώρο της Βαλκανικής η όλη *διαδικασία δημιουργίας νέων κρατικών δομών* γίνεται σε συνθήκες ρευστότητας και αστάθειας, η οποία προκαλεί εντάσεις και διενέξεις στην περιοχή.
- Ο **σύγχρονος βαλκανικός χώρος** αποτελεί μια ιδιόμορφη γεωγραφική ζώνη με πλουσιότατη πολιτισμική και εθνολογική διαστρωμάτωση, στην οποία αντικατοπτρίζονται όλες εκείνες οι ιστορικές συγκυρίες που διαμορφώθηκαν στο πέρασμα των αιώνων.
- Συλλογική περιφερειακή ασφάλεια για τη συλλογική και αμοιβαία επωφελή συνεργασία και όχι «*συγκρούσεις διαδοχής συνόρων*» είναι η προοπτική για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και ευημερία των ανθρώπων και των κρατών στη Βαλκανική.

7.3 Τα Βαλκάνια στο νέο οικονομικό περιβάλλον

Μετά το 1989 και την έναρξη της διαδικασίας μετάβασης των χωρών της Ν.Α. Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς, ενισχύονται τα **γεωστρατηγικά πλεονεκτήματα** της περιοχής, η οποία αποτελεί κρίσιμο κόμβο μεταφορών, επικοινωνιών, ενεργειακών οδών και διαμετακομιστικού εμπορίου. Τα γεωστρατηγικά πλεονεκτήματα της περιοχής **είναι κοινά** για όλες τις χώρες, όπως κοινά είναι και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και αυτά είναι:

- Όλες οι βαλκανικές χώρες, για διαφορετικούς λόγους, υφίστανται αναδιάρθρωση των οικονομιών τους.
- Η έλλειψη ιδίων πόρων για την αυτοχρηματοδότηση των αναγκάων επενδύσεων.
- Η έλλειψη εξαγωγίμων προϊόντων αιχμής.
- Η έλλειψη σταθερού οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος για τους επενδυτές.
- Ενισχυμένη γραφειοκρατία.
- Έντονα προβλήματα κοινωνικής ανάπτυξης.

7.4 Η Πορεία προς την οικονομία της αγοράς

- Μετά το 1989 στις χώρες της Κεντρικής Ανατολικής Ευρώπης (Κ.Α.Ε.) και στα Βαλκάνια ξεκίνησαν οικονομικές μεταρρυθμίσεις με στόχο τη **μετάβασή** τους στην οικονομία της αγοράς.
- Σε όλες τις βαλκανικές χώρες, εφαρμόστηκαν **σταθεροποιητικά προγράμματα** υπό την εποπτεία διεθνών οργανισμών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα προγράμματα αυτά προέκυψαν από την εμπειρία σταθεροποιητικών προγραμμάτων που υιοθετήθηκαν στη Λατινική Αμερική στη δεκαετία του '80.
- Βασικά **χαρακτηριστικά όλων των μεταρρυθμιστικών διαδικασιών** είναι η φιλελευθεροποίηση των αγορών και του εξωτερικού εμπορίου, η ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων και ο περιορισμός του δημόσιου τομέα και η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική. Στις περισσότερες των περιπτώσεων εφαρμόστηκε η λεγόμενη **«θεραπεία σοκ»**.

7.4.1 Τα βασικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι βαλκανικές χώρες σε μετάβαση

- Η ανάγκη οικοδόμησης ενός σύγχρονου **πολιτικού συστήματος**.
- Οικονομική και πολιτική **αστάθεια**.
- Η έντονη **πόλωση** στην κοινωνική διαστρωμάτωση των χωρών σε μετάβαση.
- Εκδημοκρατισμός και οικοδόμηση ενός νέου **θεσμικού πλαισίου**.
- **Εκσυγχρονισμός** της παραγωγικής βάσης και των υποδομών.
- Η **έλλειψη** πρώτων υλών και των αναγκαίων κεφαλαίων.
- Η **φοροδιαφυγή**.
- Έλλειψη **σταθερότητας** των εγχωρίων νομισμάτων έναντι του συναλλάγματος.
- Η έλλειψη **κεφαλαίων** για την παραγωγική αναδιάρθρωση και την ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου.

7.5 Η Ανάπτυξη των Βαλκανικών Οικονομιών σε μετάβαση

- Στη μεταβατική περίοδο έγιναν πολλά ώστε να δημιουργηθεί το περιβάλλον για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και τη λειτουργία της αγοράς και πολύ λίγα στην κατεύθυνση της κοινωνικής μεταρρύθμισης.
- Το ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ παραμένουν σε εξαιρετικά **χαμηλά** επίπεδα, ενώ οι διαδικασίες οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης εξελίσσονται με πολύ χαμηλούς ρυθμούς.
- Οι βαλκανικές χώρες σε μετάβαση αντί της επιδιωκόμενης σύγκλισης, **αποκλίνουν** από την αναπτυγμένη Ε.Ε.
- Η περίοδος της **μετάβασης** των βαλκανικών χωρών έχει μεγαλύτερη της αναμενόμενης διάρκεια και τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα υπολείπονται των αρχικών πληθωρικών προσδοκιών.

7.6 Η διαβαλκανική οικονομική συνεργασία

- Η διαβαλκανική εμπορική συνεργασία κατά την **περίοδο 1960–1989**, αναπτύσσεται υπό την επίδραση της **ασυμβατότητας** των συστημάτων.
- Το εξωτερικό εμπόριο των βαλκανικών χωρών, κατά τη δεκαετία 1989-1999, χαρακτηρίζεται από **αυξανόμενα ελλείμματα** στα εμπορικά ισοζύγια.
- Μετά το 1989 **αυξάνεται το ενδοπεριφερειακό εμπόριο** στη βαλκανική.
- **Αύξηση των εμπορικών συναλλαγών** και ιδιαίτερα των μεταβατικών χωρών με την **Ε.Ε.**
- **Επιδείνωση των όρων του εξωτερικού εμπορίου των μεταβατικών βαλκανικών χωρών.**
- Φαίνεται ότι οι **παράγοντες** που λειτουργούν υπέρ της **ενδοπεριφερειακής συνεργασίας** δεν έχουν λειτουργήσει ακόμα σε όλη τους την έκταση στα Βαλκάνια.

7.7 Η οικονομική συνεργασία της Ελλάδας με τις βαλκανικές χώρες

- Μετά το 1989, που στα Βαλκάνια διαμορφώνονται χαρακτηριστικά ενιαίου οικονομικού χώρου, η Ελλάδα επιδίωξε να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη, την περιφερειακή συνεργασία και τη σταθερότητα στην περιοχή.
- Οι πρωτοβουλίες αυτές αναπτύσσονται σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη ότι και άλλες χώρες επιδιώκουν να προωθήσουν τα συμφέροντά τους στα Βαλκάνια.
- Σήμερα, και παρά τις καθυστερήσεις, τα λάθη και τις αδυναμίες που σημειώθηκαν, οι βαλκανικές χώρες αποτελούν σημαντικούς εταίρους της Ελλάδας στο εμπόριο, στις επενδύσεις και στα αναπτυξιακά έργα για τις υποδομές στην περιοχή.
- Το 18% περίπου των ελληνικών εξαγωγών έχουν προορισμό τις βαλκανικές χώρες σε μετάβαση.
- Υπολογίζεται ότι στα Βαλκάνια δραστηριοποιούνται πάνω από 3.500 ελληνικές επιχειρήσεις και έχουν επενδύσει πάνω από 15 δισ. δολάρια.

7.8 Ευρωπαϊκή Ένωση και Βαλκάνια

- Στρατηγική επιλογή όλων των βαλκανικών χωρών σε μετάβαση είναι η **συμμετοχή** τους στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ενδεχόμενο της διεύρυνσης αντιμετωπίστηκε με διάφορους τύπους συμφωνιών:
- **Οι συμφωνίες εμπορίου και συνεργασίας**, παρέχουν ένα περισσότερο προτιμησιακό καθεστώς στο εμπόριο βιομηχανικών αγαθών με την Ε.Ε. και προβλέπουν τη μελλοντική πιθανή μετατροπή τους σε Ευρωπαϊκές Συμφωνίες.
- **Οι Ευρωπαϊκές Συμφωνίες**, πιο προωθημένος τύπος συμφωνιών, που στόχο έχουν στην επέκταση της ολοκλήρωσης και ενσωμάτωσης των κρατών που τις έχουν υπογράψει με την Ε.Ε.
- **Οι Συμφωνίες Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (Σ.Σ.Σ.)** Δυτικών Βαλκανίων-Ε.Ε.

7.9. Το Σύμφωνο Σταθερότητας Νοτιοανατολικής Ευρώπης

- Το *Σύμφωνο Σταθερότητας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Σ.Σ.Ν.Α.Ε.)* ιδρύθηκε στην *Κολωνία* (1999).
- **Οι «επωφελούμενες» ή «λήπτριες»** χώρες και είναι: η Αλβανία, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας (Σερβία-Μαυροβούνιο) και η Μολδαβία.
- Το Σύμφωνο Σταθερότητας έχει ως **στόχο** τη σταθεροποίηση της Ν.Α. Ευρώπης, μέσω προγραμμάτων περιφερειακού χαρακτήρα σε τρεις τομείς, οι οποίοι καλύπτονται από τις σχετικές **«Τράπεζες Εργασίας»:**
- *Τράπεζα Εργασίας για τον Εκδημοκρατισμό και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.*
- *Τράπεζα Εργασίας για την Οικονομική Ανασυγκρότηση, την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία.*
- *Τράπεζα Εργασίας για την Άμυνα και την Ασφάλεια τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις.*

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Τσιμπίρης Αλκιβιάδης

Σέρρες, 25-05-2015